

## Стенограма захисту дисертації

Бацвіна А. І. «Трансформація повсякденного життя та соціальної мобільності населення малого міста в середині XX – на початку XXI століття (за матеріалами дослідження м. Галич)» на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності зі спеціальності 032 – «Історія та археологія» галузі знань 03 – «Гуманітарні науки». – Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 1 липня 2026 р.

Присутні:

1. Рендюк Теофіл Георгійович, доктор історичних наук, провідний науковий співробітник відділу «Український етнологічний центр» Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України – *голова Ради*;
2. Борисенко Мирослав Володимирович, доктор історичних наук, професор кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка – *офіційний опонент*;
3. Новікова Світлана Віталіївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та археології історичного факультету Маріупольського державного університету, заступник декана – *офіційний опонент*;
4. Боса Любов Григорівна, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу «Український етнологічний центр» в Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського – *рецензент*;
5. Бех Микола Васильович, кандидат історичних наук завідувач Відділу архівних наукових фондів, рукописів та фонозаписів ІМФЕ імені М. Рильського НАН України – *рецензент*.
6. Бондаренко Галина Борисівна, кандидат історичних наук, завідувач відділу «Український етнологічний центр», провідний науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України. – *науковий керівник*.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Шановні колеги та учасники засідання! Розпочинаємо засідання разової спеціалізованої вченої ради для проведення публічного захисту дисертації. Оголошую, що члени разової спеціалізованої ради присутні в повному складі. Повідомляємо також про те, що захід захист проводиться в онлайн-форматі і ведеться відеозапис, що є нормальним явищем на сучасному етапі проведення таких важливих наукових заходів. Звертаю вашу увагу на те, що за умов нинішнього воєнного часу можливі, не дай Боже, зовнішні загрози, зокрема оголошення повітряної тривоги. Тому, шановні члени разової спеціалізованої ради, уточнюю, чи знаходиться ви в безпечних місцях та чи маєте ви можливість продовжити роботу засідання в разі оголошення повітряної тривоги? Прошу дати відповідь. Всі ви знаєте куди йти і зможете в разі, не дай Боже, оголошення тривоги туди піти? Скажіть, будь ласка, всі знають, всі орієнтуються, куди треба йти?

**Інші –**

Так

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Так, я бачу. Ну і безперечно головний фігурант також має знати про це. Для вашої орієнтації: в нашому інституті є дві точки, куди можна піти, але я дуже просив вранці і буду просити зараз, щоб ми працювали без перерви з тим, щоби потім не відновлювати через деякий час нашу роботу. Так що дякую. Ну, з огляду на це, на таку ситуацію воєнного часу я попросив би всіх бути максимально лаконічними. Наведу в цьому плані лише один такий приклад, котрий може нас орієнтувати. Назва нашого інституту є дуже красивою, дуже повною і дуже промовистою. але дуже такою довгою, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені Максима Тадейовича Рильського Національної академії наук України. Я пропоную користуватися і скороченим варіантом назви нашого інституту. Після того, як ми вперше для відеозаписів назвемо точну назву інституту при нагоді, то кожен з нас матиме право оперувати і такою короткою назвою ІМФЕ Національної академії наук України

або ІМФЕ НАН України, саме з тих міркувань, що це забиратиме трохи менше часу.

Отже, на порядку денному сьогоднішнього засідання: захист дисертації на здобуття наукового ступеня «доктор філософії» зі спеціальністю 032 «Історія та археологія» Бацвіна Андрія Ігоровича на тему «Трансформація повсякденного життя та соціальної мобільності населення малого міста у другій половині ХХ-го на початку ХХ століття». Дуже вдале таке співпадіння: «за матеріалами дослідження міста Галич» і звідси родом сам здобувач.

Склад разової спеціалізованої ради погоджений Міністерством освіти і науки України в інформаційній базі Національного агентства з питань якості забезпечення вищої освіти. До складу цієї ради з п'яти членів входять: я, як голова ради, Рендюк Теофіл Георгійович, доктор історичних наук, провідний науковий співробітник відділу «Український етнологічний центр» Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені Максима Тадейовича Рильського, Національна академія наук України, Я є, підтверджую свою присутність. Далі — перший офіційний опонент Борисенко Мирослав Володимирович, доктор історичних наук, професор кафедри етнології та краєзнавства історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Я бачу є на зв'язку, так є, підтверджується ваша присутність. Другий офіційний опонент — Новікова Світлана Віталіївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та археології Маріупольського державного університету. Є на зв'язку. Дякую. Рецензент Боса Любов Григорівна, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу «Український етнологічний центр» нашого інституту ІМФЕ імені Максима Рильського Національної академії наук України і рецензент Бех Микола Васильович, кандидат історичних наук, завідувач Відділу архівних наукових фондів, рукописів та фонозаписів нашого інституту імені Максима Рильської Національної академії наук.

За встановленою процедурою захисту я маю коротко ознайомити вас із біографією нашого здобувача. Бацвін Андрій Ігорович народився 19 грудня 1997

року в місті Галич. Показово про це місце він пише дисертацію із знанням справи. Середню освіту здобував у Галицькій гімназії. Вищу освіту здобував на факультеті історії, політології та міжнародних відносин Прикарпатського національного університету за спеціальністю «Історія та археологія». Ще один великий плюс, що за цією ж спеціальністю він захищає сьогодні дисертацію, про яку ми будемо говорити нижче. З 2024 року працює молодшим науковим співробітником відділу охорони-культурної спадщини національного заповідника «Давній Галич». За час навчання в аспірантурі нашого інституту проявив себе наполегливим та допитливим дослідником. Брав участь у роботі Ради молодих вчених. І як результат: за високі досягнення в освітньо-науковій та організаційній діяльності Вчена рада інституту в 2025 році рекомендувала його на стипендію Президента України. Також повідомляю вас про те, що до разової спеціалізованої ради Бацвін Андрій Ігорович подав всі необхідні документи. Це цілий пакет, що містить наступні документи. Перше - це заявка про подання дисертації до захисту. Далі особовий листок з обліку кадрів, академічну довідку про завершення освітньої складової аспірантури, висновок наукового керівника, висновок відділу про наукову новизну дисертації, довідку про автоматизовану перевірку дисертації на академічний плагіат та інші супровідні документи, такі як копія паспорта, відповідне фото і все решта. Все це є у відповідній справі. Отже, для захисту подано всі необхідні документи, що відповідають встановленим вимогам.

Які є запитання до Голови ради стосовно цієї частини процедури захисту у членів ради? Чи є якісь запитання уточнюючого, ввідного характеру саме до цієї частини? Якщо немає, то тоді йдемо далі. Тепер до слова запрошується здобувач Бацвін Андрій Ігорович для представлення основних положень та висновків його дисертації. Тривалість виступу пропонується до 15 хвилин. Тому, Андрію Ігоровичу, просимо вас до слова.

**Бацвін Андрій Ігорович -**

Шановний голову, шановні члени спеціалізованої вченої ради, шановні присутні! До вашої уваги пропонуються результати дисертаційного дослідження

на тему: «Трансформація повсякденного життя та соціальної мобільності населення малого міста в середині XX – на початку XXI століття (за матеріалами дослідження міста Галича)».

Виступ варто розпочати з ґрунтовного пояснення актуальності обраної теми, оскільки проблематика малих міст є важливою для сучасної гуманітарної науки. Актуальність дослідження зумовлена насамперед інтенсивністю урбанізації як у глобальному вимірі, так і в Україні зокрема. Сьогодні майже 70% населення нашої держави проживає в містах, і варто наголосити, що близько 80% із них – це саме малі міста з населенням до 50 тисяч осіб. Історично склалося так, що ці поселення відігравали одну з ключових ролей у державотворенні, і мали вагомe значення для формування національної культури. Значна частка цих міст є адміністративними центрами, що виконують функції життєзабезпечення не лише для містян, а й для мешканців довколишніх сільських громад.

З огляду на це, метою нашого дослідження є визначення основних тенденцій трансформації повсякденного життя й соціальної мобільності населення малого міста Галича, а також осмислення ролі його культурно-історичної спадщини у формуванні локальної ідентичності. Визначити особливості історичного розвитку, демографічної структури та міграційних процесів. Також метою було простежити зміни в господарських практиках, житлі, харчуванні, святковій культурі, символічному просторі. Осмислити роль культурно-історичної спадщини у формуванні локальної ідентичності.

Виходячи з цього, об'єктом нашого дослідження виступає мале місто як соціокультурний простір, у межах якого відбуваються певні зміни повсякденних практик, форм соціальної взаємодії та мобільності населення. Предметом є трансформаційні процеси в повсякденному житті, соціальна мобільність мешканців Галича в умовах суспільних змін другої половини XX – початку XXI ст.

Відзначимо, що хронологічні межі нашого дослідження охоплюють другу половину XX ст. – початок XXI ст. Географічно ж робота зосереджена на місті Галич, а також його передмістях – Залукві і Крилосі.

Особливий наголос у своєму виступі я хочу зробити на науковій новизні роботи. По-перше, Галич уперше розглядається як складна соціокультурна система, у якій щоденні практики мешканців є ключовим механізмом відтворення локальної ідентичності. По-друге, на прикладі маятникової міграції вперше ґрунтовно досліджується соціальна мобільність містян. По-третє, інноваційним елементом стало проведення аналізу публікацій у цифрових спільнотах Галича. І по-четверте, у науковий обіг введено величезний масив нових джерел.

Теоретико-методологічна основа дисертації сформована на перетині сучасних міждисциплінарних підходів культурної антропології, урбаністики та соціології. У роботі застосовувались як загальнонаукові методи, так і спеціальні етнографічні інструменти: включене спостереження, фотофіксацію об'єктів матеріальної культури та святково-обрядових явищ.

Парадокс вітчизняної науки полягає в тому, що малі міста тривалий час залишалися на периферії дослідницької уваги. Унаслідок цього вони опинилися у своєрідній «сліпій зоні», між «традиційною» сільською та «модерною» великоміською оптиками. Що стосується безпосередньо галицької проблематики, то в науковому дискурсі вона представлена переважно працями історико-археологічного спрямування, сучасні повсякденні практики залишалися недослідженими.

Під час роботи було зібрано та класифіковано широку джерельну базу, серед якої архівні документи, аналіз публікацій у місцевій пресі та інтернет спільнот місцевої громади, статистичні дані і найголовніше, авторські етнографічні польові матеріали. Саме поєднання письмових і польових джерел дало змогу відтворити повсякденні практики міста.

В історичному контексті Галич постає як унікальний майданчик для нашого дослідження. Це мале місто з надзвичайно потужним історичним і символічним капіталом. У другій половині ХХ ст. його середовище формувалося під впливом радянської системи, а згодом місто вступило в етап глибоких соціально-економічних трансформацій.

Досліджуючи міське середовище у другому розділі дисертації, ми проаналізували етнодемографічну структуру. Історично багатокomпонентне середовище Галича трансформувалося, відбулися процеси скорочення населення та старіння вікової структури. Місто стало моноетнічним.

Досліджуючи міграційні процеси, було виявлено, що розпад планової радянської економіки у 1990-х роках призвів до гострого дефіциту робочих місць. У цих складних умовах саме щоденна маятникова міграція стала фактором стабілізації. Вона не лише забезпечує трудові ресурси, а й наповнює соціально-комунікаційне поле, створюючи особливий ритм життя громади.

Таким чином, соціальна мобільність розглядається нами саме в її просторовому вимірі. Ми переконливо вважаємо, що ця міграція є не просто переміщенням, а критично важливим фактором підтримання життєдіяльності та функціональної цілісності міста.

Третій розділ становить найбільший етнографічний інтерес, адже тут проаналізовано трансформації на мікрорівні. Так, розглядаючи період кризи 1990-х років, ми зафіксували повернення містян до напівнатурального господарства. Житлове будівництво також зазнало різких змін: після відходу держави з цієї сфери розпочалася капіталізація будівництва за рахунок приватних забудовників і коштів самих містян.

Сім'ї рятувалися власною продукцією: випікали хліб вдома, а картопля стала повноцінним «другим хлібом». Особливої ваги у цей час більшої сили набула практика домашнього консервування, що перетворилася на базову стратегію виживання міських домогосподарств. Водночас зберігалися міцні локальні кулінарні традиції та зв'язок їжі з обрядовістю.

Ми також глибоко дослідили релігійну ситуацію, та символічний простір. Наприкінці 1980-х – початку 1990-х років конфесійна палітра Галича радикально трансформувалася. Повернення релігії у публічний простір спричинило переосмислення міських символів та історичного минулого.

Сучасна обрядова культура галичан є унікальним симбіозом народних звичаїв, церковних канонів та міського дозвілля. Найкраще зберігся зимовий цикл свят: традиції колядування, вертепів, масові купання на Водохреща увійшли у плоть і кров сучасного міського повсякдення. Родинні обряди хрестин та весіль адаптувалися до новітніх реалій. Ця збережена обрядовість формує потужну локальну свідомість – понад опитаних 80% мешканців гордо називають себе «галичанами».

Підсумовуючи, хочемо наголосити на практичному значенні дисертації. Наші висновки можуть бути безпосередньо використані для розроблення цільових програм розвитку, формування туристичного бренду Галича та розбудови позитивного іміджу міста. Завершуючи свій виступ, я хочу зробити головний висновок: попри глибокі соціально-економічні зрушення, кризові явища та міграційні виклики останніх десятиліть, Галич демонструє неймовірно високий рівень адаптивності. Саме щоденні неформальні практики, обрядова культура та сильна локальна ідентичність є тим фундаментом, який дозволяє малому місту зберігати своє унікальне обличчя в умовах стрімкої глобалізації.

Доповідь закінчено. Дякую за увагу і буду радий відповісти на ваші запитання! На цьому я закінчу свою доповідь.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дякую Андрію Ігоровичу. Ви чудово вписалися не тільки з прекрасним представленням вашого виступу і сутності дисертації, але і вписалися в час. Запитання до членів ради. Чи будуть запитання до здобувача від опонентів, рецензентів, окрім тих зауважень, рекомендацій, які вже включені до ваших відгуків? Чи є якісь запитання зараз на цей момент до здобувача? Прошу. Якщо є, то будь ласка. Так, Миколо Васильовичу, прошу.

**Бех Микола Васильович –**

Андрій Ігорович, скажіть, будь ласка, от мені як нікому відомо, як важко, ну, це тільки здається, що легко, коли ти досліджуєш малу батьківщину і той населений пункт, в якому ти проживаєш або в якому ти народився. Важко досліджувати,

тому, що ти перебуваєш у цьому культурному середовищі і, особливо важко досліджувати ті повсякденні практики, оскільки, ну, це, як то кажуть, твоє повсякдення. От чи змогли ви під час написання роботи і під час ваших експедиційних виходів, виїздів, якось абстрагуватися і які поради ви б могли надати тим людям, які в майбутньому будуть проводити ці етнологічні дослідження своєї малої батьківщини. Наскільки це важко вам було, ну, від цього всього абстрагуватися, щоб побачити от оці, скажемо так, дрібні процеси, які вас все життя оточували, там деякі речі, які ми ви могли просто не надавати якогось значення, а вони мають вагоме значення? Чи змогли ви від цього абстрагуватися і це якось показати в своїй роботі? Чи все-таки вам не вдалося і ви якось можливо дещо пропустили, можливо щось помітили вже зараз?

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дуже дякую, Миколо Васильовичу, за предметне таке запитання. Прошу, Андрію Ігоровичу до відповіді. Слухаємо вас.

**Бацвін Андрій Ігорович –**

Питання дуже цікавим в тому плані, що воно дійсно важливе, на мою точку зору. Ви правильно замітили, що я практично все своє життя проживаю в даному середовищі, але я вважаю, що займаючись дослідженням, науковець повинен бути об'єктивним. І мені довелося таким науковцем стати. Це по-перше. По-друге, мені дуже допоміг науковий керівник, тому що він давав мені поради на що варто звертати уваги, а на що не варто звертати уваги. А також він мені наголошував на якихось речах, які для мене здавались, так сказати, закономірними. Тобто він наголошував, що це є особливість і вона притаманна саме для цього міста, а не для іншого. І на цьому я вже робив собі наголос. І тому і видивлявся в ті речі, які можуть теж бути особливими саме для цього міста. Якраз під час дослідження міста я почав звертати увагу на ті речі, які для мене здавались неважливими. І це для мене теж ставало в певній мірі новинкою. Я вважаю, що за рахунок цього мені вдалося дуже об'єктивно зробити дослідження даної тематики. Дякую за запитання.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дякую, Андрію Ігоровичу. Пане Миколо Васильовичу, чи влаштовує вас відповідь здобувача?

**Бех Микола Васильович –**

Так, я задоволений.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дуже дякую. Беремо до уваги. Тепер продовжуємо із запитаннями.

**Новікова Світлана Віталіївна –**

Пане Андрію, під час своїх досліджень, чи визначали ви для себе різні вікові категорії, за якими проводилося опитування і збір матеріалів, щоб зробити такі зрізи: що є традиціями для людей похилого віку і для більш молодого покоління? Чи дивилися ви на історію міста в такому розрізі як гендер і вікові категорії?

**Бацвін Андрій Ігорович –**

Дуже дякую за запитання. Так, звичайно, я коли займався польовими дослідженнями, звертав обов'язково увагу на те, кого саме я опитую, яка це вікова категорія, який гендер. Тому що кожна вікова категорія мені була дуже важливою. Цікаво дізнатися саме інформацію про певні періоди, які певні категорії могли не знати. Тобто, допустимо, якщо я запитаю в людини, якій 70 років, зроблю її опитування, вона розкаже мені інформацію про життя міста в 1950-х роках. А якщо, наприклад, ти запитаєш людину 20 років, вона мені не зможе цього розказати, тому що вона в принципі не жила в цей період часу. І тому мені це було дуже важливо. Також було дуже цікаво здійснювати порівняння людей різних категорій про різні традиції, які є в місті, тому що одні, молодше покоління розказували про традиції в своєму руслі, старші покоління розказували в своєму руслі. І це порівняння дало можливість зробити, так сказати, певний об'єктивний зріз даної інформації, щоб її описати. Також було цікаво досліджувати якраз гендерні питання, тому що чоловіки і жінки також по-різному відповідали на запитання, спираючись на свою точку зору, що теж було враховано при написанні самої роботи. На цьому в мене все з відповіддю.

**Новікова Світлана Віталіївна –**

Ну і ще одне питання таке. І от в такому розрізі ви помітили, чи підтримується ця тяглість традицій міста, порівнюючи старожилів і молодь ? Чи забуваються ці традиції все ж таки більш європеїзованим молодим поколінням?

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Прошу Андрія Ігоровича.

**Бацвін Андрій Ігорович –**

Дякую за запитання. Це, до речі, дуже гарне запитання, Якщо говорити про взагалі категорії опитуваних. Я теж думав, що в загальному молоде покоління воно буде більш, так сказати, глобалізоване. Але на мій подив, коли я здійснював опитування і знайомився з матеріалами, виявилось, що молоде покоління дуже добре переймає старі звичаї, опановує їх і старається передавати. Тому, наприклад, це можна дуже яскраво побачити по людях, які в віковій категорії від 40 до 30 років. також молодших від 20 до 30. Всі вони стараються, так сказати, дотримуватися релігійних традицій, тому що вони як-не-як лишаються традиціями. Наші люди дуже люблять традиції в Галичі, тому вони, продовжують існувати в нашій ментальності.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дякую, Андрію Ігоровичу. Світлано Віталіївно, чи влаштовує вас відповідь здобувача?

**Новікова Світлана Віталіївна –**

Дуже дякую. Все влаштовує.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дуже дякуємо. Дуже цікаві предмети, запитання і достойні відповіді, як на мене. І з вашого дозволу, і у мене є запитання, яке є дуже актуальним з врахуванням нинішнього воєнного стану і того періоду, що ми переживаємо. Яким чином впливають міграційні процеси саме часів війни, років війни на соціальний облік міста Галича, зокрема на склад і чисельність? Чи є зміни? Чи відчувається

присутність у місті внутрішньо переміщених осіб і чи є феномен зовнішньої міграції з вашого міста? Дякую.

**Бацвін Андрій Ігорович –**

Дуже дякую за запитання. Тут по суті навіть два запитання. Хочеться перше розповісти про людей, які переселялися в місто, внутрішньо переміщених осіб. Цей фактор практично не відчувається в житті самого міста. Таких людей я б сказав, дуже мало. Чому це так? Ну, тут впливає певна кількість факторів. По-перше, це наявність житла, яке можуть отримати ці люди в місті. Кількість орендованого житла надзвичайно мала. В загальному його дуже складно знайти, це по-перше. По-друге, взагалі сам житловий комплекс, він невеликий. Тому дані люди в переважній більшості переселяються вже в обласний населений пункт, який неподалік Галича - Івано-Франківськ. Вони вже в загальному більше там й оселяються. Якщо говорити про зовнішню міграцію, то так, вона дуже значна. Це якраз дуже помітно, тому що значна кількість місцевих мешканців покинула місто і емігрувала переважно в західноєвропейські країни. Цей фактор якраз відображається в міському середовищі, його більше помітно і я вважаю, що він є негативним в цілому для демографічного розвитку самого міста. Дякую за запитання.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дякую дуже Андрію Ігоровичу за змістовні, як на мене відповіді на предметно поставлені запитання шановними членами ради і переходимо з вашого дозволу до наступного етапу процедури захисту дисертації. До слова запрошується науковий керівник Бондаренко Галина Борисівна, кандидат історичних наук, завідувач відділу «Український етнологічний центр» нашого інституту. І прошу з врахуванням наших попередніх домовленостей, якщо можна бути лаконічною, знаючи про те, що ви все знаєте про дисертацію, про вашого здобувача.

**Бондаренко Галина Борисівна –**

Вітаю, шановне зібрання. Перш за все хочу сказати, що тема дисертації обиралась якраз з огляду на недостатню розробленість цієї теми, а саме

культурної антропології міста в українській етнології. Починаючи від Другої світової війни всі східноєвропейські малі міста зазнали змін. І якщо наші зарубіжні колеги це дуже гарно дослідили, наприклад, в Польщі, то ми в цьому плані трішечки відстали. І от користуючись саме таким співпадінням, що до інститут потрапив аспірант з Галича, було прийнято таке рішення, оскільки місто знане, має багату історико-культурну спадщину. Подивитися на сучасний зріз повсякденності, на зміни, що відбулися, видалося надзвичайно цікавим.

Я проводила експедиції разом з аспірантом вчила його власне навикам польової роботи. І хочу сказати, що ті, сенси, які нам вдалось зафіксувати, місто вже давно є моноетнічним, втративши свою поліетнічність після Другої світової війни, але інші національності присутні у формі символічної пам'яті в місті. Зміни, що відбуваються в житті, належно оцінюються самими мешканцями. різних вікових груп. Андрій, мабуть, розгубився. Він не відповів, що він досліджував і школярів, і усна історія записана переважно від респондентів літнього віку. Тобто, дисертанту вдалось отримати досить повну картину повсякденного життя міста у обраний ним хронологічний період. В результаті ми отримали, ну, майже монографічне дослідження міста. Просто деякі моменти він тільки почав досліджувати, не дослідивши їх повністю. Але робота вийшла жива, вона гарно читається, матеріал викликає інтерес. Це якісний авторський матеріал, що вводиться до наукового обігу, аспірант передав уже свої записи до нашого наукового архіву. Хочу сказати, що деякі науково-практичні засади він намагається втілювати і в своїй практичній роботі музейника, і в цьому йому теж допомогла його наукова робота. Тобто дана робота має і науковий значення, вона новаторська і сподіваюсь, що і далі матиме прикладний характер і що ті ідеї, які означені автором, намічені, що він буде розвивати їх далі. Вважаю, що ця робота відповідає всім вимогам, які ставляться до робіт на звання доктора філософії.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дуже дякую, шановна Галина Борисівна, не лише за предметний високопрофесійний виступ, але і за те, що ви так ефективно, результативно керували роботою дисертанта, нашого здобувача впродовж всіх майже чотирьох

років його навчання в аспірантурі нашого інституту. Результатом цього є та робота, над якою ми висловлюємо свої обґрунтовані рефлексії. На цьому ми пройшли ще один етап нашої процедури захисту. Далі за встановленої процедури маємо заслухати відгуки рецензентів. До слова запрошується рецензент Боса Любов Григорівна, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу Український етнологічний центр Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені Максима Тадейовича Рильського Національної академії наук України. Прошу, Любов Григорівна, до слова.

**Боса Любов Григорівна –**

Дякую. Я рада всіх вітати на цьому зібранні. Думаю, Андрій Бацвін якраз заслуговує на те, щоб ми сьогодні ось в такому доброзичливому плані заслухали його і надали свої матеріали, які готували. Дійсно, в українському гуманітарному дискурсі тривалий час поза дослідницькою оптикою залишався масив малих міст, який, має таку значну кількість, порівняно від загальної кількості міських поселень України, це близько 80%. Рецензована робота є успішною спробою заповнити цю прогалину. Актуальність теми зумовлена необхідністю антропологічного осмислення того, як локальна спільнота малого міста з потужним історико-символічним капіталом адаптується до масштабних макросоціальних зсувів, а саме радянської модернізації, пострадянського транзиту, глобалізації, цифрової революції та викликів сучасної війни. Наукова новизна є вагомою і різнобічною. Автор уперше в українській науці розглядає Галич як живу, динамічну соціокультурну систему, де повсякденні практики мешканців є інструментами відтворення ідентичності та внутрішньо громадських зв'язків. У контексті наукової новизни я особливу увагу звернула на те, що автором запропонована класифікація малих міст, і, що важливо,

антропологізація поняття соціальної мобільності. По-моєму це вперше, в українській науці якраз йде антропологізація цього поняття, де соціологічний конструкт вдало перенесено у просторову і повсякденну площину через аналіз маятникової міграції, як чинника трансформації міського способу життя. Хоча, як я далі скажу, тут є свої проблеми. Це складне надзвичайно завдання, з яким він справився, безперечно, але також викликає деякі питання. Щодо методології праці, вона органічно поєднує класичні етнографічні методи з урбаністичною антропологією. Теоретичною базою стали праці як представників вітчизняної школи урбаністики, так і просторові концепції зарубіжних авторів культурно-антропологічної студії малих міст, наприклад, Одоя. Наукову цінність має позиція автора як «свого» дослідника. Проживання у передмісті Галича забезпечили високу довіру респондентів. Це гарантує автентичність усіх польових записів. Це відповідь на питання, яке задавав Бацвіну Микола Бех., Чи не заважає йому те, як кажуть, замилення ока, що ти перебуваєш у своєму середовищі. З одного боку, так, якщо при певних навичках, які він здобув і при такому успішному керівництву роботою, то цей недолік замиленого ока, навпаки, він перетворюється у плюс. Те, що це «свій» дослідник, це можливість викликати особливу довіру. Ну і, ясна річ, це забезпечує автентичність польових записів.

Дисертація має логічну структуру: вступ, три розділи, 10 підрозділів, висновки, додатки. Розділ перший демонструє глибоку ерудицію автора в історіографії проблеми. Розділ другий присвячено соціокультурній динаміці. Автор переконливо реконструює процес перетворення Галича з поліетнічного містечка, де співіснували українці, поляки, євреї та караїми, на майже моноетнічний простір унаслідок трагедії Другої світової війни та радянських депортацій.

Розрахунки автора щодо реального рівня безробіття та масштабів маятникові міграції заслуговують на високу оцінку. Розділ третій найбільше розкриває антропологічну, як він каже, етнографічну суть роботи. Тут детально проаналізовано трансформації матеріальної культури, перехід від дерев'яного будівництва до цегляних котеджів, еклектичного стилю, наприклад, еволюції культури харчування, збереження ядра традиційної культури, традиційної кухні Опілля при одночасному поширенні напівфабрикатів та ресторанного обслуговування родинних свят, тощо. Далі вдало виписано підрозділи про символічний простір та конфесійну палітру, де показано руйнівний характер радянської ідеології та процеси релігійного і національного відродження за часів незалежності України.

Джерельний фундамент дослідження був досить ґрунтовний. Автор увів у науковий обіг значний масив документів, матеріали Національного заповідника, локальної преси. Не буду перераховувати величезний цей масив. Зверну увагу лише, що високу цінність мають 50 авторських глибинних інтерв'ю які вже передані до зберігання до архівних фондів. Ми трепетно до цього завжди ставимося. І ось тут у нас такий подарунок для наших фондів є. Ну, це свідчить про високу академічну відповідальність дисертанта. Окремою групою джерел, що мають власну наукову цінність, є зібрані дисертантом світлини, якими ілюструються наукові положення. Результати дослідження належним чином апробовані.

У порядку наукової дискусії вважаю за необхідне висвітлити таке побажання. Те що якраз я переходжу до того, як поняття соціальної мобільності і саме антропологізація, які вона ще відкриває перспективи. У тексті дисертації, зокрема в розділі 2, поняття соціальна мобільність правомірно використовується в просторовому та географічному вимірі маятникової міграції. У майбутньому можна було б також посилити аналіз вертикальної соціальної мобільності. Ну, це як, наприклад, статуси, ми говоримо про статусність якусь. В цьому випадку як зміна споживчих стратегій, поява ФОПів, заробітчанські капітали, вплинули на трансформацію соціальної стратифікації всередині самої галицької громади. Зазначене побажання не знижує високого наукового рівня рецензованої праці,

але має рекомендований характер для подальшої розробки теми. Дисертаційне дослідження Бацвіна Андрія Ігоровича «Трансформація повсякденного життя та соціальної мобільності населення малого міста в середині XX - на початку XXI століття (за матеріалами дослідження міста Галича)» є зрілою, цілісною, завершеною та самостійною науковою працею. Вона вирішує важливе наукове завдання, здійснює комплексний культурно-антропологічний та етнологічний аналіз життєдіяльності малого українського міста. Робота повністю відповідає вимогам порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Кабінетом Міністрів України, а її автор Бацвін Андрій Ігорович безумовно заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з спеціальності 032 «Історія та археологія». Все, у мене. Дякую.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дякую, Любов Григорівна за представлений чудовий відгук, а також за озвучене побажання в тексті вашого відгуку. І тому будемо просити Андрія Ігоровича надати відповідь на побажання з відгуку Любов Григорівни. Прошу Андрію.

Дякую за запитання і за побажання. Любов Григорівна, тут по порядку. Щодо посилення аналізу вертикальної соціальної мобільності: Дійсно, у дисертації поняття «соціальна мобільність» операціоналізовано насамперед у географічному та просторовому вимірах, де ключовою формою виступає маятникова міграція. Водночас у тексті роботи закладено передумови для аналізу вертикальної мобільності. У третьому розділі ми зазначаємо, що перехід до ринкової економіки зумовив появу групи приватних підприємців (ФОПів), зайнятих у сфері торгівлі та послуг, що замінила традиційну зайнятість у державному секторі.

Окрім того, ми описуємо формування «міграційної економіки», де заробітчанські капітали стали головним рушієм місцевого бізнесу та модернізації житла. У висновках до 3 розділу прямо вказується, що зміна споживчих стратегій (будівництво просторих котеджів, придбання техніки, харчування поза домом) є не лише адаптацією, а й проявом вищої соціальної мобільності, орієнтованої на здобуття вищого майнового та соціального статусу, відмінного від статусу

попередніх поколінь. Як один з прикладів вертикальної соціальної мобільності нами також відзначена зміна соціального статусу та ролі духовенства: від маргінальної, переслідуваної верстви у радянський час до високошанованих представників церкви залучених у широкий соціальний контекст. Цілком згоден, що перенесення фокусу на трансформацію соціальної стратифікації всередині галицької громади є надзвичайно перспективним напрямом для дослідження в майбутньому. У мене все з відповіддю.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дякую Андрію Ігоровичу, в порядку уточнення хочу запитати Любов Григорівну Босу, влаштовує вас відповідь здобувача?

**Боса Любов Григорівна –**

Так, відповідь надзвичайно ґрунтовна і як він сказав, це робота закладає його майбутні дослідницькі практики. Це надзвичайно було б цікаво дійсно в антропологічному аспекті простежити те, що соціологи простежують. Якщо в соціології це зрозумілі речі, то, наприклад, ті ж самі соціологи в антропологізації цієї соціальної мобільності, вони б не змогли пояснити от такі речі. Тому я думаю етнологам тут є ніша для відкриттів. Так що дякую, що ви взяли за це і дякую, що ви так відповіли на це питання.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дякую. Продовжуємо процедуру захисту. До слова запрошується рецензент Бех Микола Васильович, кандидат історичних наук, завідувач Відділу архівних наукових фондів, рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені Максима Тадейовича Рильського Національної академії наук України. Прошу, Микола Васильович, до слова.

**Бех Микола Васильович –**

Вітаю всіх вас, колеги. Хочеться сказати, що я дуже задоволений тим, що справді все більше і більше дисертацій і наукових робіт присвячених локальній культурі захищається, пишеться. І, звісно, не тільки локальній сільській культурі, але й локальній міській культурі, це є досить важливо, тому що ми знаємо, що

попередні дослідження, особливо в 90-х роках, були присвячені сільській культурі. Тому дисертація Андрія Ігоровича Бацвіна, яка порушує важливі питання для сучасної етнологічної науки, це вивчення тієї малої батьківщини, яка є середовищем формування та відтворення етнічних спільнот у тривалій історії людства. Також хочеться сказати, що у світовій історичній науці монографічні дослідження та пов'язані з ними різні аспекти були предметом широких та масштабних наукових студій. Водночас, попри дискусії в сучасній Україні таких робіт є досить мало. Тому робота Андрія Ігоровича - це робота, яка справді заповнює ту важливу прогалину для сучасної етнології. Також хочеться сказати, що робота Андрія Ігоровича, яка присвячена його рідному місту Галичу, викликає зацікавлення ще й тим, що Галич - це місто з великим, потужним культурно-історичним спадком який вже не можна інтерпретувати через призму тієї селянської етнології. Також не можна застосовувати ті дослідницькі практики, які використовувалися для вивчення культури великих міст. Виходячи з свого досвіду, хочеться сказати, що попередні десятиліття мені часто приходилося бути в етнографічних експедиціях на території заходу України. І мене дуже вразило те, що Андрій Ігорович сказав, що місцеве населення дотримується тих традицій. Був випадок, коли ми поїхали зимою в експедицію і ми попали на Водохреща: ми реально не змогли записати ні одного інтерв'ю, тому що люди святкували, їм було, скажемо так, не до нас. Але все-таки такий досвід відвідання цих містечок заходу України і взагалі враження, яке вони на мене справили, позитивне. Населення дотримувалося традицій. Мало було сказано про ту громадянську свідомість, яку проявило це населення в часи революції гідності і початку російсько-української війни ще в 14-му році. Ну, і після повномасштабної в 22-му році.

Також хочеться додати щодо новизни дисертації. Справді, це перша комплексна робота, яка присвячена культурі і побуту міста Галич в другій половині XX-го, початку XXI-го століття. Також, головним, як на мене, є той польовий матеріал, який автор дисертації зібрав особисто і передав в архівні наукові фонди. Досить наполегливо передавав, дзвонив до мене, запитував, проконтролював весь процес створення цих архівних одиниць. Ну і крім того, Андрій зміг залучити

різні архівні матеріали, місцеву пресу. Також, що приємно для мене, це ті сучасні підходи ( як колишній наш співробітник писав), зараз це називається цифрова етнографія, а колись ще в процесі формування цих термінів це були « інтернет-експедиції». І все-таки Андрій теж зміг залучити цей матеріал, його досить багато. Його важко опрацьовувати і аналізувати, як на мене, та у нього все вийшло.

Щодо самої дисертації, вона має чітку структуру. Складається з вступу, трьох розділів, висновку, списку літератури та додатків. Вони для таких дисертацій є важливими. Наявні всі обов'язкові складові характерні для відповідних досліджень, обґрунтована тема, зазначений зв'язок з науковими роботами, визначено мету завдання, хронологічні межі. Щодо першого розділу «Теоретико-методологічні засади дослідження культурного розвитку та особливостей малого міста», який складається з трьох підрозділів, хочеться сказати, що Андрій зміг опрацювати весь масив літератури, як етнологічний, так і зміг ввести антропологів та урбаністів з Британії, Польщі, США та Румунії. Але на моє особисте переконання, дисертант обійшов своєю увагою великий пласт літератури присвяченій малій батьківщині. Це, зокрема, доробок українських етнологів 20-х-30-х років, які особливо розробляли ці локальні монографічні дослідження. Ці дослідження розвивалися руслі тодішньої світової гуманітаристики. Щодо другого розділу «Соціокультурний розвиток міста Галича, соціальна мобільність його мешканців», хочеться сказати, що Андрію вдалося досить гарно прописати історію міста від княжих часів, висвітлити демографічні процеси. Також, на мою думку, високої оцінки заслуговують авторські розрахунки маятникової міграції та соціальної мобільності містян. Любов Григорівна про це говорила. Я не буду більш детально на цьому зупинятися. Найбільше мені сподобався третій розділ. Він є найбільш ґрунтовним. Це трансформації повсякденного життя та святково-обрядова культура міста в сучасних умовах. Він охоплює різні аспекти матеріальної, духовної культури, трансформації святково-обрядової культури і форм дозвілля. На мій погляд, Андрій досить гарно прописав цей розділ, і він заслуговує на

високу оцінку. Як раніше я сказав, в дисертація чітко сформульовані, реалізовані всі основні завдання. Тема є актуальною.

Робота написана на високому теоретичному етологічному рівні. Залучений широкий спектр джерел, про які вже неодноразово говорилося. Теоретичне та практичне значення дисертаційного дослідження безумовно має вагоме значення як для громади, так і для України в цілому. Ключові положення можуть бути використані як краєзнавцями, істориками так і соціологами, антропологами. Зміст та основні результати проведеної аспірантом роботи апробовані в трьох статтях та 11 науково-практичних конференціях, що є достатнім.

Серед моїх побажань хотілося б сказати, щоб Андрій Ігорович звернув увагу на дослідників 20-х-30-х років. Це в подальших своїх роботах. Також хотілося б побажати Андрію Ігоровичу видати досить швидко монографію, оскільки з цим затягувати не потрібно. Дисертація Бацвіна Андрія Ігоровича «Трансформації повсякденного життя та соціальної мобільності населення малого міста в середині XX - початку XXI століття (за матеріалами міста Галича)» відповідає вимогам, встановлених для дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія». А її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за зазначеною спеціальністю. Дякую.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дякую, Миколо Васильовичу за чудово представлений відгук, а також за висловлені побажання. В цьому контексті надаємо слово здобувачу для відповіді рецензенту Миколі Васильовичу. Прошу, Андрій Ігорович.

**Бацвін Андрій Ігорович –**

Дякую Микола Васильович. Почну спочатку. Щодо науково-методологічних досліджень «малої батьківщини» 1920–1930-х років. У підрозділі 1.1. дисертації частково окреслено цей період. Зокрема, зазначено, що програми та плани дослідження міста й побуту робітників у 1920–1930-х роках були тісно пов'язані з діяльністю Всеукраїнської етнографічної комісії ВУАН. Ми згадуємо імена

таких видатних дослідників, як Н. Заглада, М. Гайдай та В. Білецька. Відомий проєкт по дослідженню Опішні яка була містечком але він не здійснений.

Водночас у тексті наголошується, що ці амбітні програми локальних монографічних досліджень були здійснені лише частково через ідеологічний тиск та подальші репресії радянської влади. Цілком погоджуюся з вашим побажанням: теоретико-методологічні напрацювання цього покоління етнологів дійсно є потужним фундаментом для вітчизняної урбаністичної антропології, і їхній детальніший аналіз обов'язково стане предметом моїх подальших наукових досліджень в майбутньому. Дякую за запитання.

**Бех Микола Васильович –**

Дякую за відповідь.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дякую Андрію Ігоровичу. Для уточнення хочу запитати шановного Миколу Васильовича, чи влаштовує вас відповідь здобувача?

**Бех Микола Васильович –**

Так, звісно.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Так, це дуже важливо. Відчувається, що і предметне запитання, і знання здобувача в частині відповіді. Дякую всім. Ми пройшли ще один етап нашого сценарію або нашої процедури захисту. Тепер переходимо до наступного. Прошу до слова наших вельмишановних офіційних опонентів. Слово надається першому офіційному опоненту Борисенку Мирославу Володимировичу, доктору історичних наук, професору кафедри етнології та краєзнавства історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Прошу, вельмишановний Мирославе Володимирович, до слова.

Мирославе Володимировича, ви нас чуєте?

**Новікова Світлана Віталіївна –**

Пан Мирослав писав в чаті, що в нього якісь проблеми зі зв'язком.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Мирослав Володимирович, я бачу, ви на зв'язку і вам надається слово. Будь ласка.

**Борисенко Мирослав Володимирович –**

Доброго дня, шановні колеги. Сподіваюсь, мене чути. Дійсно, у мене чомусь виникають проблеми технічні, і я можу випадати з чату. Перепрошую за це. Отже, оскільки мій відгук був наданий до ІМФЕ, він оприлюднений, є на сайті, немає потреб його зараз повторювати. Я зосереджусь лише на таких найважливіших, як на мою думку, моментах. Отже в першу чергу взагалі треба привітати таку наукову сміливість пана Андрія, що він взявся за міську антропологію, міську етнографію. Це не дуже популярний такий напрямок зараз на жаль, в Україні. Хотілось би, щоб більше молодих науковців залучалися до цього. Стосовно актуальності дослідження, ну, давайте, тут можна сказати відверто, ми не знаємо, яка буде демографічна ситуація з урбаністичними процесами найближчі 5-10 років. Можливо, великі міста, такі як Київ, Львів чи Харків, будуть зменшуватись за своєю чисельністю, а можливо навпаки будуть збільшуватись. Ми бачили, яка зараз відбувається катастрофа на Сході України. І, звичайно, внутрішня міграція, вона буде впливати на урбанізацію в Україні. Швидше за все, малі міста, які вивчає пан Андрій, вони отримають свій другий шанс. І швидше за все, найближчі 5-10 років ми побачимо, ну, якийсь можливо певний ренесанс їх культури, розвитку. І тут будуть дуже цікаві процеси, пов'язані з часткою ВПО, зі зміною статусів і так далі. Тому те, що Андрій взявся за мале місто, я думаю, це не тільки данина його батьківщині, але це і дуже такий цікавий і важливий внесок в майбутнє наше розуміння того, як буде розвиватись міста, міська культура в подальшому і, дай Боже, повоєнній Україні. А стосовно головних здобутків дисертанта уже згадували, але я ще раз з вашого дозволу наголошу, що мені дуже сподобався його ґрунтовний етнографічний підхід. Це численні інтерв'ю, це фотофіксація. це метод прямого спостереження і, звичайно, це залучення цифрових джерел. Не дуже часто це ми побачимо, але зараз ми

розуміємо, що, ну, мабуть, 90% спілкування і наше з вами, воно відбувається в онлайн-форматі. І це уже не просто така якась данина технологічному прогресу чи звичайній зручності, це уже ціла величезна своя культура. І про це дисертант згадує. Це існування чатів, існування цілих груп, в яких відбувається, ну, зовсім інший спосіб спілкування. І ті речі, які, наприклад, раніше були недоступними для людей, вони стають дуже швидкими, мобільними там і так далі.

Теоретичний розділ, це перший розділ, теж я хочу його відзначити, він ґрунтовний. Багато в чому помітно, що, молодий науковець добре обізнаний з методологією, науковою літературою. Я навіть згадав у відгуку, що, мені здається дуже вплинула на нього Чикагська школа, хоч вона не нова, вона існувала ще там 20-ті-ті роки і 40-ві ХХ століття. Ну, але це така основа урбаністичних досліджень, тому навіть ця робота, вона виходить за межі суто етнології чи історії. Це уже більше така, ну, звичайно, це міждисциплінарний характер цієї роботи, але це праця, яка буде цікава і урбаністам в першу чергу. В другому розділі «Соціокультурний розвиток міста Галича» вже згадували дуже важливий момент, це формування моноетнічної структури міста. Шановна пані керівник Галина Бондаренко згадала про це. Так, ну, обережно, по-науковому. Я з вашого дозволу скажу по військовому. Дуже просто. А це дуже важливий момент. Ви повинні його розвивати надалі, тому що на базі наукового аналізу конкретних цифр ми бачимо, що зміни в етнічній структурі населення міст, західноукраїнського регіону, вони тривають століття. Вони є об'єктивними, вони не пов'язані з політикою української держави і так далі. Тобто українці не видавляють ніякі етнічні групи з цієї території, навпаки, що це все процес, який триває століття. І причини в цьому були зовсім інші. Тому, якщо ми зараз говоримо про моноетнічні міста на заході України, то ми маємо сказати, що це наслідок дуже багатьох історичних процесів, історичних подій, починаючи буквально від Першої світової війни і по сьогодні. Тому це дуже важливий здобуток, можливо навіть недооцінений і самим дисертантом, і я пропоную його надалі й розвивати. Вже згадували, що найцікавіший, звичайно, розділ, це третій. Він читається просто як художня література, хочеться його перелічувати. Всі ці аспекти, які здаються дрібними, насправді дуже і дуже важливим. Ми з вами є

свідками того, наскільки величезний потяг зараз у молоді, у людей, які шукають і знаходять свою українську ідентичність. У них потяг до українських традицій, традиційної культури. І ті речі, які здавались, ну, нецікавими комусь в 90-х, на початку 2000-х років, зараз є вкрай актуальні. Для багатьох людей існування українських обрядів, ну, які вже двісті років як добре описані, зараз стає чомусь величезним відкриттям. І те, що в цій дисертації ми бачимо, як існують традиційні звичаї, традиційні ритуали, як вони поступово змінюють свій...

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Схоже, що пропав голос нашого Мирослава Володимировича.

**Бондаренко Галина Борисівна –**

Зараз відновиться.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Почекаємо. Це технічна сторона справи. Це в нашій практиці спілкування буває достатньо часто. Ну, в будь-якому разі, зараз з'явиться.

**Борисенко Мирослав Володимирович –**

Хотів би наголосити, що саме оцей, аспект, це те, що традиційна культура, ми бачимо її функціонування в сучасному місті. І ми розуміємо, що її роль як потужного такого соціального інтегратора, вона, можливо, була раніше нами недооцінена. Насправді всі традиційні свята, обряди, вони, мабуть, не мають уже такої важливої релігійної ролі, але вони все ще потрібні людям для того, щоб відчувати близькість один з одного, для того, щоб зберігати внутрішні сімейні зв'язки, зв'язки в громаді і так далі. Стосовно ще одного дуже цікавого моменту, який теж згадували, наскільки я пам'ятаю, останній караїм виїхав з Галич в 2009 чи в 2007 році. Немає на території Галича представників цього реліктового етносу. Але в той же час в місті зберігаються в топоніміці, в харчовій культурі, в назвах ресторанів, в чудовому музеї, такого, мабуть, немає ніде і в Європі, зберігається пам'ять про цю громаду. І це теж дуже цікавий приклад, як українці не привласнюють чужу культуру, а залишають її, як частину пам'яті про тих

людей, які колись жили на цій території. Я думаю, що історія з караїмами заслуговує на те, щоб її все-таки розвивати і демонструвати оцей підхід.

Підсумовуючи, звичайно, і в кожній роботі можливі свої певні недоліки, різне бачення, я хотів би зосередитись на такому питанні: це символічний простір. Це взагалі дуже складне завдання для аспіранта, але, ну, чудово, що Андрій взявся за це. Ну, все ж таки, на мою думку, нам було б цікавіше і важливо побачити, як самі містяни розуміють різні райони, шляхи, різні символічні якісь об'єкти в межах свого міста. Це, я думаю, більше відповідало б такому антропологічному підходу. Ну, я вже згадував, що можливо було б використати такі цікаві прийоми, як ментальні карти, які часто використовують, наприклад, психологи і антропологи. Ну, і також таке зауваження маю, ще стосовно типологізації міст, малих міст. Це авторська розробка, на мою думку, це такий своєрідний інструмент, який вам би, звичайно, був потрібний для того, щоб, ну, провести якусь структуризацію об'єкта, тому що, ну, неможливо його вивчати, якщо ви не створите якусь модель, структуру. Вона, звичайно, потребує доопрацювання. І, на мою думку, це не було вашим таким завданням. Це, можливо, завдання для зовсім більшого і ширшого дослідження.

Таким чином вважаємо, що незначні недоліки не знижують загальної наукової і практичної цінності дисертаційного дослідження. І вважаємо, що дисертація Бацвіна Андрія Ігоровича, «Трансформація повсякденного життя соціальної мобільності населення малого міста у другій половині XX-го на початку XXI століття (за матеріалами дослідження міста Галича)» є актуальним завершеним самостійним науковим дослідженням. Робота виконана на високому теоретичному рівні, має практичне значення, відповідає вимогам, встановленим до дисертації, на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальністю 032 «Історія археології» в галузі знань 03 «Гуманітарні науки». А сам автор Андрій Ігорович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія». Дякую за увагу.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дякую Мирославе Володимировичу за ваш ґрунтовний відгук, хоча він був озвучений з такими незалежними від нас обставинами, що називається з невеличкими перервами, а також за професійно окреслені зауваження і рекомендацію у вашому відгуку. Слово для відповіді на окресленні зауваження у відгуку офіційного опонента Мирослава Володимировича Борисенка надається здобувачеві Бацвіну Андрію Ігоровичу. Прошу.

### **Бацвін Андрій Ігорович –**

Дякую за запитання та зауваження, пане Мирославе Володимировичу. Почнемо з авторської типології малих міст та критеріїв самої класифікації. Погоджуюся з тим, що кожне мале місто є багаторівневим організмом. У підрозділі 1.3 наголошується, що запропонована типологія має багатовимірний характер і більшість міст поєднують риси кількох типів. Визначаючи Галич як «історико-культурне мале місто», ми не відкидаємо його інших функцій. Навпаки, у роботі розглядається перехід міста від переробки сільськогосподарської продукції (сирзавод, овочесушильний завод) до верстатобудівної промисловості у 1980-х роках, а згодом — до домінування малого підприємництва у сфері торгівлі та послуг. Зауваження щодо необхідності фокусу на репрезентації міста в уявленнях мешканців є надзвичайно влучним і доповнює запропонований соціокультурний підхід.

Щодо символічного простору та використання «ментальних мап»: Зауваження щодо розширення концепту символічного простору є цілком справедливим. У підрозділі 3.2 справді значна увага приділена конфесійній палітрі та історичним спорудам. Такий акцент можемо пояснити високим рівнем релігійності містян (народної та інституційної). Проведене нами анкетування дозволило виявити улюблені місця дозвілля мешканців міста, поділ їх на офіційні та неформальні, повсякденні маршрути респондентів, високий рівень деталізації міського простору через його порівняно невеликі розміри. У роботі також закладено основи просторового аналізу: розглядається формування «транспортної громади» під час маятникових міграцій, ринкова площа як місце неформальної комунікації та просторова опозиція між приватним (сільським/домашнім) і

публічним (міським/трудовим) середовищами. Використання інструментарію «ментальних мап» для фіксації сакральних та профанних просторів самими городянами є гарним напрямом для поглиблення теми в майбутньому. На цьому все. Дякую за запитання.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дякую за уточнення для pana Мирослава Володимировича. Чи влаштовує Вас відповідь здобувача?

**Борисенко Мирослав Володимирович –**

Я цілком задоволений. Хочу підкреслити, що відповіді на зауваження демонструють наскільки ґрунтовні і аргументовані відповіді дисертанта. Вони свідчать про високий рівень все-таки підготовки в ІМФЕ наукових кадрів. Тому дякую колективу інституту. Дякую.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

І ми дякуємо. Продовжуємо нашу роботу. Слово надається офіційному опоненту Новіковій Світлані Віталіївні, кандидату історичних наук, доценту кафедри історії та археології Маріупольського державного університету. Прошу. Світлана Віталіївна.

**Новікова Світлана Віталіївна –**

Ще раз вітаю всіх шановних колег. Я хочу також зосередитися на більш таких важливих моментах щодо мого відгуку. Не буду повторювати все те, що вже сказали шановні попередні спікери. Хочу зазначити те, що дійсно тема, яка була обрана Андрієм для дослідження дуже важлива не тільки в науковому вимірі, суто як наукове сухе дослідження, а і в плані того, що зараз в умовах війни ми бачимо, як надзвичайно важливо зберігати нашу соціокультурну спадщину, особливо, що стосується таких моментів, як усна історія, мікроісторія, етнографія. Ну, я з такого міста і з такого регіону, яке має дуже сумний досвід, воєнних подій, коли фактично ця спадщина була стерта. І вона була не відцифрована. А тому дослідження подібні до тих, які провів Андрій, вони надзвичайно важливі. І я хочу це відзначити. Ну, і також зазначити те, що

дисертант взявся за доволі складну тему. Це вже звучало у попередніх відгуках, тому що робота написана на стику і мікроісторії, і урбаністики, і соціальної історії. Це потребувало обізнаності в різних сферах гуманітарного знання, у володінні певними методиками дослідження. І це ще більше підвищує рівень представленого до захисту дослідження і свідчить про ґрунтовну таку підготовку дисертанта і його знання в різних сферах гуманітарної тематики. Ну і звісно, що історія малих міст, на це вже колеги звертали неодноразову увагу, вона чомусь залишалася поза, скажемо так, поза межами, поза інтересами наших науковців. Ми лише на початку такого шляху. І тому ці роботи, вони дійсно важливі. Сподіваюся, що розробка теми буде тривати. Ми побачимо нові розвідки нашого шановного дисертанта. Сподіваюся, що він зверне увагу на такий розріз цієї теми, саме як от усна історія, мікроісторія, спробує віднайти якісь щоденники, продовжить записувати інтерв'ю, тому що це дуже важливо.

Щодо наукової новизни, представленій до захисту дисертації, вона беззаперечна. Представлено всебічний культурно-антропологічний аналіз міста. Показано зміни, які відбуваються в повсякденні малого міста на прикладі такого цікавого старовинного міста Галича в доволі бурхливий період, коли відбувалися значні зміни і відбувалися вони дуже швидко. І оці зміни також треба було вловити, зафіксувати і проаналізувати, яким же чином вони вплинули на життя невеличкого міста. Враховані були різноманітні складові, що також додає ґрунтовності представленій до захисту роботі. Це і матеріальна культура, соціальна і духовна складова міського середовища. Цікаво були розроблені маятникові міграційні процеси. Фактично це вперше була здійснена така спроба. З різних боків була досліджена соціальна мобільність мешканців міста. Це дозволило прийти до цікавих висновків виявлення такого феномену, як «плаваюче» населення. Продемонстрована роль цього населення в різних аспектах життя міста, його економічній, соціокультурній цілісності. Доволі така ретельна робота була проведена з джерельною базою, з різноманітними групами джерел, а особливо заслуговує на увагу клопітка робота з різними цифровими матеріалами Фейсбуку. Були зроблені висновки щодо різних форм самоорганізації городян, процесів формування колективної пам'яті. Була

запропонована цікава авторська версія класифікації та типології малих міст України а з урахуванням соціокультурних характеристик. Як великий плюс представленої до захисту роботи слід відзначити, що автором до наукового обігу було введено значний масив нових джерел. Це не тільки архівні документи. Дуже така важлива складова, це польові матеріали в значній кількості, які до цього часу не використовувалися в наукових дослідженнях. Структура дисертації обумовлена метою та тими дослідницькими завданнями, що поставив перед собою автор

Дуже такий ґрунтовний перший розділ роботи, в якому пан Андрій продемонстрував свою чудову обізнаність і з історіографічною базою, і з джерельною базою дослідження, продемонстрував такий ґрунтовний підхід до вибору методів дослідження, і визначення методології. Це також підвищує наукову значущість його роботи. Всі розділи змістовні, завершені висновками, які також свідчать про глибокий аналітичний характер роботи. Слід також зазначити, що всім сподобався третій розділ, як такий найбільш цікавий. Я також приєднуюся до відгуків колег. Взагалі, в цілому вся робота справила дуже-дуже позитивне враження. Знову таки ж зупинюсь на тому, що дуже складно було аналізувати і систематизувати різнопланову джерельну базу. Я розумію, що таке польові дослідження, складно спілкуватися з респондентами. І з досвіду наших дисертантів, хочу сказати, що у нас також зараз готуються дисертації з повсякдення. І це дійсно клопітка і складна робота, особливо коли респондент не йде з тобою на контакт, не довіряє тобі. От те, що саме пан Андрій галичанин за походженням, це дійсно робить підготовлені ним матеріали опитувань, анкетувань більш такими якісними, це такий цікавий штрих. Це також підвищує цінність проведених досліджень. Такий широкий комплекс джерел ґрунтовно був проаналізований, систематизований. Це дозволило пану Андрію зробити аргументовані висновки. Вся робота в цілому відповідає сучасним стандартам верифікації етнологічних і міждисциплінарних досліджень. Висновки до дисертації витікають з аналізу представленого в розділах матеріалів. Знов таки ж відзначу цей феномен маятникової міграції. Це положення було якісно обґрунтовано, і доведено, що це один з ключових чинників функціонування

цілісності міста Галича в складних умовах депопуляції. Також змістовними були висновки щодо трансформації символічного простору міста. Показано яким чином вони відбувалися, які фактори вплинули. Зазначено, що певні моменти пов'язані не лише зі змінами політичного режиму, а із таким важливим феноменом сьогодення, пов'язаним з війною, який дуже вплинув на повернення людей до своєї ідентичності, до своїх традицій і зацікавленість широкого загалу цими традиціями. Ну і також цікаві висновки про збереженість традицій в сфері обрядової культури, про модернізації, от те, що я ставила своє питання щодо гендерного розрізу і до щодо змін, пов'язаних з вестернізацією нашого повсякдення, як ми любимо називати ці процеси.

Щодо теоретичного значення, представленої до захисту дисертації, слід відзначити, що завдяки дослідженням пана Андрія, можна сказати, що були розширені методологічні засади етнології міста, урбаністичних студій, а особливо стосовно таких малих і дуже малих міст кількістю до 5 000 мешканців. Робота в цілому вписується в актуальні міжнародні дискурси антропології міста, студій пам'яті, урбаністичних студій. Також слід відзначити важливу практичну значущість представленої до захисту роботи. Результати дослідження багатопланові. Висновки, доробки дисертанта можуть бути використані в різноманітних програмах соціокультурного розвитку міської громади не лише Галича, а й інших малих міст, в тому самому збереженні нематеріальної культурної спадщини міста, формуванні різних стратегій, наприклад, щодо туристичного брендингу, в навчальних курсах, не лише там з антропології, з етнології, а також з урбаністики. Знову таки повертаюся до того, що дисертант зібрав унікальну джерельну базу, це польові матеріали. Слід лише побажати йому натхнення, наснаги і щоб він продовжував роботу в цій сфері, продовжував збирати цю нематеріальну культурну спадщину, бо це дуже, дуже цінна така сфера нашого життя і нашої пам'яті.

Щодо, деяких таких ремарок, зауважень, ну, в цілому рекомендацій щодо роботи. В першому розділі, підрозділі один, при характеристиці методів дослідження бажано було б висвітлити ступінь використання інструментарію історичної демографії, бо автор працював з демографічними показниками, процесами, і

треба було показати, яким саме чином оброблялися ці дані. Також слід звернути увагу на те, що авторська типологія малих міст, це підрозділ 1.3, вона теоретично значуща, дійсно, але необхідно було більш чітко обґрунтувати критерії класифікації малих міст. Це знов таки ж продовження побажання пана Мирослава. Також звернути увагу на такий ракурс, як гендерний вимір. При дослідженні соціальної мобільності мешканців Галича більш чітко його актуалізувати. Слід зазначити, що певні гендерно-вікові зміни, вони фіксувалися самим дисертантом щодо демографічної структури міста. Але от саме в цьому питанні є величезні перспективи для подібного аналізу. Ну і ще таке невеличке побажання до підрозділу 2.1. Як на мою думку, занадто такий деталізований хронологічний виклад середньовічної історії Галича було надано, як для сучасної тематики. Вважаю, що це було трішки надлишковим і відволікало від основної дослідницької проблематики. Ну, можливо, цікаво було б подивитись як населення Галича сьогодні оці всі теми історичні зберігає в своїй пам'яті, як це відображено в міському просторі міста і таке інше. Але всі вказані зауваження, вони мають здебільшого такий рекомендаційний характер і не знижують високої загальної наукової цінності виконаного Андрієм дисертаційного дослідження.

Підводячи підсумок, стверджую, що дисертація Бацвіна Андрія Ігоровича «Трансформація повсякденного життя та соціальної мобільності населенням малого міста у другій половині XX - го початку XXI століття (за матеріалами дослідження міста Галич)» є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке вирізняється актуальністю, науковою новизною, логічністю, системністю викладу. Результати вивчення автором змін в повсякденні малого міста, різних форм соціальної мобільності містян, аналізу сучасних чинників формування локальної ідентичності слугуватимуть подальшому розвитку вивчення культурно-антропологічних студій міста. Робота виконана на високому теоретичному рівні, має практичне значення, відповідає всім чинним вимогам Міністерства науки та освіти України, встановленим для дисертації на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 032 «Історія та археологія» в галузі знань 03 «Гуманітарні науки». Вважаємо, що автор дисертації Бацвін Андрій

Ігорович заслуговує на присудження йому наукового ступеня, доктора філософії зі спеціальності 032 «Історія та археологія». Дякую.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

І ми дякуємо вельмишановна Світлано Віталіївно, за ваш змістовний відгук та за професійно окреслені у вашому відгуку і вашому виступі положення, рекомендацій та побажання щодо роботи. Тому чекаємо на відповіді здобувача Бацвіна Андрія Ігоровича на ті положення, рекомендації і побажання у відгуку офіційного опонента Світлани Віталіївни Новікової. Прошу Андрія Ігоровича до слова.

**Бацвін Андрій Ігорович –**

Дякую за рекомендації та зауваження, Світлана Віталіївна. Щодо методологічного інструментарію історичної демографії. У другому розділі дослідження дійсно активно використовуються демографічні методи: аналіз природного та механічного руху населення, статеві-вікової структури на основі статистичних збірників Головного управління статистики в Івано-Франківській області за 1991–2022 роки. Згоден, що в підрозділі 1.1 варто було б розлогіше обґрунтувати цей інструментарій поряд із якісними етнографічними методами.

Щодо співвідношення типології із Законом України (2004 р.). У підрозділі 1.3 ми спираємося на офіційну нормативно-правову класифікацію, зокрема згадуємо Генеральну схему планування території України, яка визначає міста за функціями (рекреаційні, аграрні, монофункціональні тощо). Наша авторська типологія доповнює цю нормативну базу саме якісними, соціокультурними та етнографічними критеріями, класифікуючи міста на індустріальні, аграрно-ринкові, багатоетнічні/прикордонні, освітні, рекреаційно-туристичні та історико-культурні. Це дозволяє уникнути редукції аналізу лише до демографічних чи адміністративних параметрів.

Щодо гендерного виміру. Цілком погоджуюся із зауваженням. Емпіричний матеріал дисертації містить вагомий підстави для гендерного аналізу. Зокрема, у підрозділі 2.2 зафіксовано стійке переважання жіночого населення над

чоловічим (понад 53%). Також відзначено явище «фемінізації» безробіття та значну участь жінок у трудовій міграції (сфера догляду) і серед внутрішньо переміщених осіб. Цей аспект потребує окремої актуалізації в подальших публікаціях.

Щодо надмірної деталізації середньовічної історії Галича (п. 2.1). Зауваження є слушним для дисертації з профілю етнології. Детальний історичний екскурс від IX століття був зумовлений прагненням показати, як зміна статусів міста (від столиці князівства до провінційного містечка) та постійні воєнні руйнування вплинули на формування його просторової структури та демографічної вразливості, що резонує із сучасними викликами. Проте погоджуюся, що цей матеріал варто було б подати більш стисло, зосередившись на повсякденні XX–XXI століть. На цьому в мене все з відповіддю. Дякую.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дякую Андрію Ігоровичу за вашу відповідь. Маємо уточнити, пані Світлана Віталіївна, чи вас влаштовують відповіді здобувача? Дякую.

**Новікова Світлана Віталіївна –**

Так, цілком влаштовують відповіді. Вони ґрунтовні і свідчать що дисертант дуже добре володіє матеріалом. Дуже дякую за підготовку таких прекрасних молодих науковців.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Так і ми дякуємо за вашу роботу в тому числі. Пройшли ми і цей етап процедури захисту. Маємо таке важливе протокольне уточнення нашої процедури захисту. Передбачено відповіді здобувача на ймовірні звернення інших сторін науковців, які могли би прочитати роботу, оскільки вона давно фігурує на сайті нашого Інституту. Ці науковці або фахівці могли би також висловитися щодо стану підготовки, рівня підготовки, розкриття теми та іншого. Вони мали б бути наданими в письмовому вигляді до нашого наукової частини нашого Інституту. Перевіркою встановлено, що станом на цей момент такі звернення не надходили, тому ясна річ, що і відповідати нема на що. В будь-якому разі, хто захоче в

подальшому ознайомитися із роботою, вона є доступною на сайті нашого Інституту. Тому ми продовжуємо процедуру нашого захисту і переходимо до дуже важливої його частини. Констатуємо той факт, що виступили всі члени разової спеціалізованої ради, дискусія, котра відбувається в дуже відкритій, прозорій і конструктивній атмосфері може призвести до того, що можуть з'явитися у членів ради додаткові якісь рефлексії, думки, запитання до нашого здобувача. Тому, якщо є такі, то прошу їх озвучити зараз, окрім тих, що були озвучені в ході ваших виступів, а також надісланих відгуків опонентів і рецензентів. Якщо є такі рефлексії, думки, то прошу.

**Боса Любов Григорівна –**

Можна я?

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Так безперечно, Любов Григорівна, можна.

**Боса Любов Григорівна –**

Ну, от в мене така рефлексія щодо того, що Андрій, був безпосереднім учасником і організатором конференції по малих містах. Нещодавно, коли в Галичі відбувався такий потужний форум, в мене склалось таке враження, що він не просто живе в цьому місті, він створює культурний шар новий. Таке запитання: як співіснує у такому культурному просторі оця наукова складова у вашій організації? Це тільки ваша отака наукова підготовка, чи ваші колеги також мають таку безперечну наукову складову діяльності в самому заповіднику, бо ми ж сьогодні знаємо, як знизився фаховий рівень наукових співробітників майже по всій Україні. Дуже багато народу сьогодні пішло захищати нашу країну. От чи це не впливає на пониження наукового рівня в заповіднику?

**Бацвін Андрій Ігорович –**

Дякую за запитання, зауваження. Якщо тут можна більше поговорити саме про Національний заповідник, саму його структуру, то я дуже поважаю своїх колег в Національному заповіднику. Дослідники, які працюють в заповіднику, є спеціалістами в різних сферах, тому що вони досліджують різні періоди часу та

історії, мають різні тематики дослідження. Навіть якщо говорити про колег, з якими я працюю в своєму відділі, які займаються охороною культурної спадщини, дослідники в цьому відділі займаються дослідженням, архітектури Галича, яка на даний момент збереглась, а також історії Галича початку 20 століття. І вони дуже, так би мовити, кохаються в цьому, їм це надзвичайно подобається. Коли я приходжу на роботу, вони завжди щось пишуть: статті, огляди, виступають на конференціях і вони це люблять, по них це помітно. Це їм подобається. І я вважаю, що таких людей зараз є багато. Саме завдяки таким людям історія Галича і його розвиток залишається на високому рівні, місто продовжує існувати. Варто зазначити, чому я обрав саме цю тему, тому що вона дослідникам заповідникам не була, так би мовити, настільки цікава. У переважній більшості вони досліджують саме історію міста, його історичний розвиток або археологію самого міста. От побут він був більше цікавий саме для мене, як для етнографа. Тому я досліджував цю тему. Я вважаю, що всі наші спільні дослідження, які здійснюємо ми, як науковці Національного заповідника, якраз розвивають і розкривають повністю історію самого міста, яким воно на даний момент є. Дякую за запитання.

### **Боса Любов Григорівна –**

Я саме це хотіла підкреслити, саме вашу роль, що ви один із таких сьогодні потужних місцевих науковців, який робить таку гарну справу. І тим більше ми вражені були цією конференцією, ми всі сліdkували за нею. Ви там на місці, Галина Борисівна там, пан Теофіл. Ми на місцях це все обговорювали, тому хочеться, щоб ви далі продовжували і розширювали от свій досвід подібних конференцій і на інші міста. І от те, що говорила пані Світлана Новікова. Так от, вибачте, що я забираю час, але я просто хотіла підкреслити, що коли ми були в Маріуполі, якраз перед широкомасштабною війною, бачили яку багату спадщину Маріуполь втратив. І ми потім з жахом усвідомлювали який краєзнавчий музей був знищений. Потім етнографічна складова, філія, я так розумію, також знищена повністю була. Там багата спадщина всіх представників народів, які там жили. Цей історичний контекст величезний. І я сьогодні чую, що абсолютно нічого не було оцифровано. От як так трапилось, ми не маємо від

Маріуполя сьогодні тих артефактів, так? Не маємо оцифрованих матеріалів. Це трагедія просто величезна для нас усіх. Вибачте, що рефлексія моя трошки затягнулася.

**Новікова Світлана Віталіївна –**

Болюча тема. Дійсно втрачається дуже великий пласт і історії, і пам'яті. Ну ми постійно на такій межі також проводили дослідження. От ті самі так звані маріупольські греки. Я спілкувалися постійно і бачили, як це втрачається. Ну, мова взагалі втрачена, Оці всі діалекти, традиції вишивки втрачені майже, окремі тільки майстрині залишилися. Єдине, що так зберігається, то національна кухня. Ми постійно намагалися, натякали, що це треба все цифрувати, фіксувати. Музей у нас такий дуже був специфічний. Його очільники, ну, і остання очільниця, на жаль, зрадниця, колаборантка. Чомусь в нас так в державі склалося, що музейне начальство сприймає все це як свою парафію, вирішує, чи допускати людей туди, попрацювати у фонди, чи не допускати. Ну, таким чином вийшло, що не зафіксовано все це було...

**Боса Любов Григорівна –**

Це ще раз підкреслює, що такі роботи не просто на часі, ці молоді люди, які будуть рухати і музейний процес, науковий оцей процес, і саме вони зможуть хоч якось в майбутньому врахувати всі наші проблеми, які стосувалися ось цієї сфери культурної.

**Новікова Світлана Віталіївна –**

Я сподіваюсь, що дисертант це продовжить. Це надзвичайно важливо. І можливо зараз ще треба звернути увагу на такий аспект, як оці наші практики повсякдення воєнного, практики виживання населення, бо це також, ну, сумний досвід, але важливий. Його треба також фіксувати. Це як побажання на майбутнє, бо і з тим величезним обсягом роботи, які він розпочав там ще працювати і працювати, але може він зверне увагу і на такий аспект. Ну і звісно, що якнайшвидше публікувати результати дослідження і причому в різних форматах. Не лише такий суто науковий, а науково популярний, а може порадити створити якісь

майстер-класи для молоді, залучити якомога більше молоді для того, щоб популяризувати всі ці моменти. Можливо, у вас з'явиться багато помічників, які будуть вам в пригоді в ваших польових дослідженнях подальших, які будуть розуміти цінність збереження цієї всієї спадщини. Ну, як досвід, в тому ж старому Криму, це таке селище поряд з Маріуполем, до речі, вціліле. У них був дуже чудовий етнографічний музей. Це, греки-уруми, тобто тюркофони. Там були експонати, починаючи з X століття, і їх збирали саме школярі. Ну, от як на майбутнє вам можливість залучити дітей до цього процесу. Таким чином ми привчаємо їх цінувати минуле і свою історію. Це також важливо для нас, бо ми працюємо не для самих себе, щоб там щось дослідити. А щоб популяризувати все це.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дякую всім учасникам рефлексії. Якщо у інших колег, членів ради є ще думки, оцінки або побажання, прошу висловитися, бо ми підходимо до такого дуже важливого етапу голосування. Якщо хтось є, то прошу висловитися.

**Бондаренко Галина Борисівна –**

Я просто хочу щиро подякувати рецензентам, вельмишановним нашим офіційним опонентам. Ви поставилися дуже неформально до покладених на вас обов'язків, і якраз у ваших виступах висвітлювались ті моменти, на які реально варто звернути увагу в подальшій роботі аспіранта, в його подальшій публікаційній діяльності. І відповідно нам, як науковій установі, мені особисто при виборі подальших наших тем.

Хочу сказати, що Галич - це дійсно особливе місто, має особливий шарм. І там жартома люди кажуть, питають: "Ви звідки? З Києва? А друга столиця". Тобто на побутовому рівні існує оце відчуття причетності до історії міста серед молоді, серед людей старшого віку. І ті моменти, про які казав Мирослав Володимирович, поліетнічний склад населення. Ми маємо багато напрацювань, просто формат роботи не дозволяє все це оприлюднити, але це дуже цікаві напрями. Я щиро вдячна, колеги, за співпрацю з вами. Хай у вас все буде добре.

Успіхів вам у вашій роботі. Дякую за причетність до благословення нашої роботи, роботи аспіранта.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Дякую, Галино Борисівно, за абсолютно заслужену оцінку роботи наших опонентів, рецензентів, ну, і всіх членів ради. І так. Будемо переходити до вирішального моменту, власне, до голосування членами разової спеціалізованої ради, підкреслюю відкритим шляхом, щодо присвоєння здобувачеві Бацвіну Андрію Ігоровичу ступеня доктор філософії зі спеціальності 032 «Історія та археологія.» Хто за присудження здобувачеві Бацвіну Андрію Ігоровичу? ступеня доктора філософії зі спеціальністю 032 «Історія та археологія». Прошу голосувати. Голосують члени ради. Так, рахуємо. Не видно, треба почекати. Мирославе Володимировичу, було видно вашу підняту руку. Вас зараз не чути, можливо, вам потрібно перепідключитися, але ми встигли побачити вашу підняту руку. Отже, враховуючи цей технічний аспект, ми всі побачили ваш голос. Мирославе Володимировичу, ваш голос «за» підтверджено.

Отже, «за» - п'ять голосів. Хто проти? Немає. Хто утримався? Немає. Оголошую результати голосування членів разової спеціалізованої ради щодо присудження здобувачеві Бацвіну Андрію Ігоровичу ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія». Усі п'ять членів разової спеціалізованої ради проголосували одноголосно «за».

Давайте владнаємо цей технічний аспект, поки всі на зв'язку. Мирославе Володимировичу, чи ви знову на зв'язку? Бо ми бачимо лише вашу статичну фотографію. Нам потрібно зробити скріншот, щоб в кадрі були всі п'ятеро членів ради. Мирославе Володимировичу, будь ласка, налаштуйте ваш пристрій, щоб підключитися, бо вас не чути. Ми просимо проголосувати ще раз, щоб зафіксувати одночасне підняття рук.

Тож повторимо голосування. Прошу проголосувати ще раз для фотофіксації. Хто «за»? Один, два, три, чотири, п'ять.

Дуже дякуємо. Все в порядку, цього разу зафіксували. Перепрошуємо за технічні паузи, це сталося не з нашої вини.

Отже, маємо одноголосне рішення: п'ять членів разової спеціалізованої ради проголосували «за». Дякую всім. Відповідно до процедури, прикінцеве слово надається здобувачеві Бацвіну Андрію Ігоровичу. Прошу, Андрію Ігоровичу.

### **Бацвін Андрій Ігорович –**

Складно щось сказати, емоції просто переповнюють. Я дуже хвилююся, що цілком природно, але передусім хочу сказати всім величезне спасибі. В загальному за все, за сьогоднішній день, за саму процедуру. Ви всі неймовірні люди, і мені надзвичайно приємно перебувати в компанії таких визначних науковців. Я вважаю, що саме такі фахівці рухають дослідження нашої історії вперед. І саме завдяки цьому формується наша унікальність - унікальність як держави загалом, так і людей, які в ній проживають.

Окремо хочу подякувати голові спеціалізованої вченої ради за його бездоганну роботу. Я глибоко поважаю вас, адже ми знайомі досить давно - ще з етнографічної конференції в Румунії. Це була дуже неочікувана зустріч.

Також хочу подякувати рецензентам та опонентам за кропітку роботу, слухні зауваження та побажання, завдяки яким сьогоднішня процедура захисту стала можливою.

Окремо хочеться подякувати Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України за надану можливість здійснити цей захист і за ті знання, які я здобув. Без підтримки Інституту цього б не сталося. Мій шлях до цієї миті був тривалим. Якщо рахувати зі школи, я навчаюся вже понад 20 років, і сьогоднішній день - це справжня кульмінація всього мого навчання. Хочу подякувати всім співробітникам Інституту, які підтримували мене, наставляли та давали цінні поради.

І насамкінець я хочу висловити найголовнішу подяку своєму науковому керівнику - пані Галині Бондаренко. Якби не вона, цієї роботи просто не було б. Її настанови, поради, кропітка праця та щире захоплення своєю справою давали

мені мотивацію досліджувати, писати і врешті-решт успішно завершити цю дисертацію.

Ще раз усім дякую за вашу присутність та увагу. У мене все.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

Так, добре, що немає перерви. Я вам дякую, Андрію Ігоровичу, за ваші теплі слова, висловлені на адресу і наукового керівника, і нашої спеціалізованої ради. Також хочу подякувати вам за чудову роботу.

На моє переконання, ви відкриваєте - як тут влучно зазначила Галина Борисівна - новий напрям наукової роботи. З урахуванням того, що чисельність малих міст України статистично збільшується у процесі територіальної реформи та реформування місцевих адміністрацій (адже колишні районні центри набувають статусу саме таких міст), простір для вашої подальшої наукової діяльності є величезним. Добре, що під керівництвом вашого наукового керівника ви враховуєте закордонний досвід і фактично відкриваєте новий напрям української етнологічної науки. Хочу побажати вам успіхів на цій шляхетній науковій ниві.

І, безперечно, я зобов'язаний подякувати вельмишановним і високодостойним членам спеціалізованої ради - насамперед офіційним опонентам, а також моїм колегам по роботі у відділі та в Інституті, рецензентам - за надзвичайно предметні, конструктивні й глибокі відгуки, а також за слухні зауваження до роботи Андрія Ігоровича. Це дасть йому можливість врахувати їх під час підготовки майбутніх праць.

Тим паче, ми вже маємо подібний досвід: наші аспіранти дуже вдало захищали дисертації, а потім їхні роботи ставали основою для окремих монографій. Саме таким я бачу шлях вашої подальшої діяльності - безперечно, з екстраполяцією досвіду малого міста Галича на інші малі міста України. Усім дуже дякую і всім бажаю успіхів. Спасибі.

**Бондаренко Галина Борисівна –**

Дякуємо вам. До побачення.

**Рендюк Теофіл Георгійович (голова ради) –**

До побачення. Дякую.

**Новікова Світлана Віталіївна –**

До побачення.

**Борисенко Мирослав Володимирович –**

До побачення.

**Боса Любов Григорівна –**

Успіхів,

**Бех Микола Васильович –**

Колеги до побачення.

**Бацвін Андрій Ігорович –**

Дякую всім. Ще раз велике спасибі. До побачення. Гарного вам дня. Бережіть себе.